

Uhanalaisen kasvin siirtoistutus Siikajoella

Uhanalainen ruijanesikko (*Primula nutans* subsp. *finnmarchica* var. *jokelae*) pyritään palauttamaan alkuperäiselle kasvupaikalleen Siikajoen Merikylänlahdelle. Siirtoistutus tehdään yksityisessä omistuksessa olevalle kesämökkintontille kiinteistönomistajan omasta aloitteesta. Siirrettävät taimet on kasvatettu Oulun yliopiston kasvitieteellisessä puutarhassa, jossa tutkitaan Perämeren kotoperäisen kasvilajiston geneettisen monimuotoisuuden säilyttämistä puutarhaolosuhteissa. Koska aikaisempaa kokemusta vastaavasta uhanalaisten kasvin palauttamisesta luontaiseen elinympäristöön ei ole, on istutuksen onnistumisen seuranta erityisen mielenkiintoista.

Ruijanesikko on kauniskukkainen, mutta kukinta-ajan ulkopuolella hyvin huomaamaton kasvi. Se kasvaa vesirajan tuntumassa vastikään merestä nousseilla alavilla maankohoamarannoilla. Ruijanesikkoa esiintyy Suomessa ainoastaan Perämerellä, jonne se jäi pohjoisesta päälevinneisyysalueestaan eristykseen viimeisimmän jääkauden loppuessa. Aiemmin ruijanesikko hyötyi merkittävästi laajamittaisesta rantaniittyjen laidunnuksesta, joka piti niityt avoimina ja matalakasvuisina. Viime vuosikymmenten aikana se on suuresti harvinaistunut rantaniittyjen kasvaessa umpeen laidunnuksen loppumisen ja rehevöitymisen seurauksena.

Vanhemman sukupolven kertomusten mukaan ruijanesikko oli hyvin yleinen juhannuskukkija Siikajoenkin rannoilla vielä toisen maailmansodan jälkeen. Parhaimmillaan esikko värjäsi laajat rantaniityt vaaleanpunaisiksi. Siikajoen Merikylänlahdella sitä tavattiin varmuudella ainakin 1990-luvun puolivälissä, mutta sen jälkeen kasvi lienee hävinnyt sieltä kokonaan.

Aloitteen siirtoistutuksesta teki mökkiläinen, Suomen ympäristökeskuksen tutkija Ari-Pekka Auvinen, jonka haaveena on ollut palauttaa esikko omalle rannalleen. Auvinen aloitti rantaniittyjen hoitamisen viikatteella niittäen jo viisitoista vuotta sitten. Tällä hetkellä niitettävää aluetta on noin puoli hehtaaria.

Kasvitieteellisen puutarhan johtaja, dosentti, Marko Hyvärinen odottaa istutettujen taimien selviämistä mielenkiinnolla:

”Tietävästi tämä on ensimmäinen kerta Suomessa, kun uhanalainen kasvi palautetaan puutarhaoloista takaisin alkuperäiseen elinympäristöönsä. Aiemmin ei ole löytynyt oikeaa yhdistelmää sopivasta kasvilajista, kasvupaikasta ja aloitteellisesta maanomistajasta. Osittain tämä edustaa myös uudenlaista ajattelua luonnonsuojelussa – alkuperäistä lajistoa ei ole vielä kovin laajamittaisesti yritetty aktiivisesti palauttaa sellaisille paikoille, joilta se on aiemmin hävinnyt. Onkin mielenkiintoista seurata miten siirtoistutus onnistuu, sillä luonnonsuojelun näkökulmasta tähän liittyy monia mielenkiintoisia kysymyksiä mm. luonnonympäristöissä ja niiden ulkopuolella tapahtuvan suojelun suhteesta. Jo istutuksen suunnitteluvaiheessa on noussut esille seikkoja esimerkiksi nykyisen luonnonsuojelulain suhtautumisesta uhanalaisten lajien palauttamiseen alkuperäisille kasvupaikoilleen.

Kansainvälisten sopimusten mukaan Suomen pitäisi suojella uhanalaisia lajeja myös ns. *ex situ* -kokoelmissa eli geenipankeissa kasvupaikan ulkopuolella ja pyrkiä elvyttämään ja palauttamaan

luonnonkantoja niiden avulla. Geenipankeilla ei siis pyritä korvaamaan perinteistä lajien suojelua kasvupaikoillaan, vaan täydentämään sitä. Erityisen tärkeä rooli *ex situ* -suojelulla on ilmastonmuutoksen haittojen torjunnassa: mikäli ilmasto lämpenee ennustetulla tavalla voi monien kasvilajien ns. autettu muutto *ex situ* -kokoelmien avulla uusille kasvupaikoille olla ainoa keino pelastaa lajit sukupuutolta.”

Siirrettävät ruijanesikkojen taimet on kasvatettu Oulun yliopiston kasvitieteellisessä puutarhassa, jossa on yhdeksästä eri Perämeren luonnonpopulaatiosta kerätyistä siemenistä muodostettu puutarhaoloissa kasvava kanta. Ruijanesikon taimia istutetaan niitylle yli sata kappaletta useina erillisinä laikkuina, eri etäisyyksille rantaviivasta ja hieman toisistaan poikkeaville kasvupaikoille. Siirrettyjen taimien menestymistä seurataan tarkkaan vuosittain ja niiden kasvupaikkojen hoitamista jatketaan niittämällä ne kaksi kertaa kasvukaudessa.

Jatkuvasti muuttuvien elinympäristöjen lajina ruijanesikko on periaatteessa hyvä leviämään – sen siemenet esimerkiksi kelluvat meriveden mukana. Sopivien kasvupaikkojen puute ja kannan pieneneminen ovat kuitenkin heikentäneet sen kykyä levitä. Auvinenkin odotteli lajin luontaista palaamista rantaniitylleen yli vuosikymmenen, kunnes tarttui mahdollisuuteen auttaa palautumista aktiivisesti.

Siirtoistutus tapahtuu meriveden korkeudesta riippuen 2.– 4.9. välisenä aikana Siikajoen Merikylänlahden kalasataman pohjoispuoleisella rannalla.

Lisätietoja:

Ari-Pekka Auvinen, 050 4133403

Marko Hyvärinen, 040 7353643